

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ศาลยุติธรรมกับการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็น

จัดทำโดย นางเมทินี ชโลธร
รหัส ๖๒๐๘๓๐

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลยุติธรรมกับการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็น

นางเมทินี ชโลธร^๑

ความนำ

ในสังคมที่ยังมีการกระทำความผิดอาญาละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่น ย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่ายังมี ความจำเป็นที่จะต้องใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญามาบังคับใช้แก่ผู้กระทำความผิด เพื่อการลงโทษผู้กระทำความผิดให้หลบจำ เพื่อป้องปรามมิให้เกิดการกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน เพื่อคุ้มครองผู้เสียหาย หรือเพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัย แต่การกระทำความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นกว่าจะสิ้นสุดด้วยคำพิพากษา อันถึงที่สุดของศาลจักต้องผ่านกระบวนการในการพิสูจน์ความผิดตามกฎหมาย ซึ่งย่อมต้องใช้เวลาไม่ว่าจะเป็นในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ตลอดจนการพิจารณาคดีในศาล แม้ในการบังคับโทษตามคำพิพากษา ศาลในฐานะองค์กรสุดท้ายที่จะชี้ขาดการกระทำของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดย่อมต้องหาจุดสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือผู้ที่ถูกละเมิด สิทธิกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพ ของประชาชนไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตาม กฎหมายเท่าเทียมกัน มาตรา ๒๘ วรรคสอง บัญญัติว่า “การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” และมาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เหมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” วรรคสี่ “คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมาย บัญญัติ” เช่นนี้จึงเห็นได้ว่า การไม่ให้ประกันต้องมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น การคุมขังผู้ถูก กล่าวหาว่ากระทำความผิดจึงต้องเป็นข้อยกเว้นเฉพาะเมื่อมีเหตุดังกล่าว ในขณะที่การพิจารณาคดีอาญา จำต้องมีตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลย โดยจะต้องพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตาม กฎหมายที่ศาลอาจอนุญาตให้พิจารณาคดีลับหลังได้เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ จากสถิติของกรมราชทัณฑ์มีจำนวนมากเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก และเกินกว่าขีดความสามารถของ เรือนจำแต่ละแห่งที่จะรองรับได้ ไม่ว่าจะเป็นการคุมขังในชั้นสอบสวน ระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น ระหว่างพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์และศาลฎีกา นักโทษเด็ดขาด รวมถึงผู้ต้องกักขังแทนค่าปรับ จนกล่าวกันโดยทั่วไปว่าประเทศไทยอยู่ในสถานะคนล้นคุก^๒

^๑ นางเมทินี ชโลธร รองประธานศาลฎีกา, น.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2), ศป.ม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น.บ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งนิติบัณฑิตยสภา

^๒ ศรีนยา สีมา, “Academic Focus: ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ”, มิถุนายน 2563 ที่มา

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=69144&filename=Thai_National_Assembly

(สืบค้น 28 กันยายน 2563)

ในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ศาลยุติธรรมได้วางแนวทางในการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งผลักดันขั้นตอนการทำงานหลายประการเพื่อเป็นยกระดับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย การดำเนินการดังกล่าวปรากฏผลที่เด่นชัดมากขึ้นตามลำดับ^๓ แต่อย่างไรก็ตามยังคงต้องมีการแสวงหาแนวทางที่จะลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นเพิ่มมากขึ้น รวมถึงต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนและสังคมให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดการรับรู้และได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน อันจะทำให้เป้าหมายในการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง

แนวทางในการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็น

๑. การปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวเป็นเครื่องมือสำคัญในการที่ศาลจะใช้เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสรภาพในระหว่างที่กระบวนการพิสูจน์ความผิดในทางศาลยังไม่ถึงที่สุด จากข้อมูลสถิติการปล่อยชั่วคราวของศาลที่ผ่านมามีพบว่าในแต่ละปี ศาลใช้ดุลพินิจให้ปล่อยชั่วคราวจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากตารางนี้

สถิติการปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาของศาลทั่วประเทศ

ปี	จำนวนคำร้อง	อนุญาต	ไม่อนุญาต
๒๕๖๐	๒๒๗,๖๘๗	๒๑๒,๖๕๓ (๙๓.๔๐%)	๑๕,๐๓๔ (๖.๖๐%)
๒๕๖๑	๒๓๕,๔๐๔	๒๑๔,๔๔๔ (๙๑.๑๐%)	๒๐,๙๖๐ (๘.๙๐%)
๒๕๖๒	๒๑๗,๙๐๓	๒๐๐,๗๑๓ (๙๒.๑๑%)	๑๗,๑๙๐ (๗.๘๙%)
๒๕๖๓*	๑๕๑,๗๖๒	๑๓๙,๙๗๘ (๙๒.๒๕%)	๑๑,๗๘๔ (๗.๗๖%)

*ถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๓^๔

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณคดีอาญาที่เกิดขึ้นในแต่ละปี จะพบว่าปริมาณคดีอาญามีมากกว่าจำนวนคำร้องที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวมาก แม้ส่วนหนึ่งของคดีเหล่านั้นจะเป็นคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพว่ากระทำความผิดจริง และศาลมีคำพิพากษาในวันเดียวกันหรือหลังจากนั้นไม่นาน จำเลยจึงไม่ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ในระหว่างพิจารณาทัณฑ์พบว่า อยู่ในเกณฑ์ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ถึง ๑๒,๐๐๐ คน หรือร้อยละ ๒.๗ ถึง ๓.๕ ของจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำตลอดมา^๕ ปัญหาที่ต้องพิจารณาคือจำเลยเหล่านี้มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ แต่จำนวนมากกลับไม่ใช้สิทธินั้น ทั้งที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้นต้องถือเป็นหลักและการปล่อยชั่วคราวอาจไม่จำเป็นต้องมีหลักประกัน หรือศาลอาจกำหนดเงื่อนไขหรืออุปกรณ์ติดตามตัว ตลอดจนมาตรการอื่นมาใช้แทนที่จะเป็นการเรียกหลักประกันก็ได้ ดังบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

^๓ อาทิ การแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนนโยบายการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน

^๔ สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม, “สถิติการปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาของศาลทั่วประเทศ” กรกฎาคม ๒๕๖๓

^๕ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, “สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์”, 1 กันยายน 2563 , ที่มา http://www.correct.go.th/stat102/display/select_type.php (สืบค้น 28 กันยายน 2563)

มาตรา ๑๐๘ บัญญัติว่า “ในการวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

- (๑) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (๒) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (๓) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (๔) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (๕) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- (๖) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่
- (๗) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีค่าคัดค้านของพนักงาน

สอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาลังคำร้องด้วยก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอม จะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรงหรือมีเหตุสมควรประการอื่น”

มาตรา ๑๐๘/๑ บัญญัติว่า “การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (๑) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (๒) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (๓) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (๔) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (๕) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของ

เจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแจ้งเหตุผลและต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว”

มาตรา ๑๑๐ บัญญัติว่า “ในคดีมีอัตราโทษอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่างๆที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

มาตรา ๑๑๑ บัญญัติว่า “เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยไปให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก”

มาตรา ๑๑๒ บัญญัติว่า “เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้น

ในสัญญาประกันนอกจากข้อความอย่างอื่นอันพึงมี ต้องมีข้อความดังนี้ด้วย

(๑) ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกัน แล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว

(๒) เมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้

ในสัญญาประกันจะกำหนดภาระหน้าที่หรือเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราว หรือผู้ประกันต้องปฏิบัติเกินความจำเป็นแก่กรณีมิได้”

ครั้นเดือนตุลาคม ๒๕๖๒ นายไสลเกษ วัฒนพันธุ์ ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกา และกำหนดนโยบายประธานศาลฎีกาว่า ข้อ ๑. ยุกระดับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาและจำเลย โดยคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรมและความสงบสุขของสังคม โดยรายละเอียดของนโยบายดังกล่าวประการแรก กำหนดว่า กำหนดมาตรการในการปล่อยชั่วคราวที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ความสะดวกรวดเร็ว และการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว^๖ อันแสดงทิศทางชัดเจนในการวางมาตรการเชิงรุกของศาลยุติธรรม และเพื่อให้นโยบายดังกล่าวสำเร็จตามเป้าหมาย วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๖๒ ประธานศาลฎีกาได้มีคำสั่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายประธานศาลฎีกาดังกล่าวเพื่อเร่งผลักดันให้เกิดผลโดยเร็วอย่างเป็นรูปธรรม

ต่อมาวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๒ ได้มีการออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการเปิดทำการศาลและพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในวันหยุดราชการ พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีหลักการสำคัญให้ศาลยุติธรรมทั่วประเทศเปิดทำการศาลในวันหยุดราชการทุกวันเพื่อพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว นับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๓ เป็นต้นไป^๗ ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลย ให้ได้รับการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยเร็วแม้จะเป็นวันหยุดราชการ ดังคำกล่าวที่ว่า

^๖ สำนักประธานศาลฎีกา, “นโยบายประธานศาลฎีกา นายไสลเกษ วัฒนพันธุ์ ประธานศาลฎีกาคคนที่ ๔๕”, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๒, ที่มา <https://opsc.coj.go.th/th/content/category/articles/id/8/cid/9015>, (สืบค้น 28 กันยายน 2563)

^๗ สำนักงานกฎหมายและวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, “ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการเปิดทำการศาลและพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในวันหยุดราชการ พ.ศ. ๒๕๖๒”, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๒, ที่มา <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/21/iid/174742> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

ความยุติธรรมต้องไม่มีวันหยุด นับแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน ศาลยุติธรรมทั่วประเทศจึงเปิดทำการในวันหยุดราชการเพื่อพิจารณา คำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยมีผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาปฏิบัติงาน

อย่างไรก็ตาม ลำพังการเปิดพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในวันหยุดราชการแม้จะเป็นการยกระดับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังและจำเลยได้ทางหนึ่ง แต่ก็จะเป็นเฉพาะเรื่อง การเปิดช่วงเวลาในการใช้สิทธิดังกล่าวให้มากขึ้น แต่ยังไม่สามารถตอบโจทย์สำหรับผู้ต้องขังและจำเลย ซึ่งมีข้อจำกัดเรื่องฐานะทางสังคม ความสามารถในการหาหลักประกัน หรือการรับรู้ถึงสิทธิของตน ในอันที่จะเข้าถึงสิทธิในการขอปล่อยชั่วคราวนั้น หรือหากจะกล่าวให้เข้าใจได้ง่ายๆคือ แม้เปิดช่วงเวลาให้ใช้สิทธิมากขึ้นแต่หากการปล่อยชั่วคราวยังเน้นเรื่องการเรียกหลักประกัน ก็ยังไม่อาจแก้ปัญหา ความเหลื่อมล้ำในการขอปล่อยชั่วคราวได้อยู่ดี ดังนั้นในวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒ ประธานศาลฎีกาจึงได้ออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีสาระสำคัญ คือ

๑. กำหนดให้ในการร้องขอปล่อยชั่วคราว ผู้ที่ร้องขอปล่อยชั่วคราวไม่จำเป็นต้องเสนอหลักประกันมาพร้อมกับคำร้อง หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า **คำร้องใบเดียว** ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถทราบคำสั่งศาลได้ก่อนว่าจะให้ปล่อยชั่วคราวตนหรือไม่ ถ้าให้ต้องมีประกันหรือหลักประกันหรือไม่ เพียงใด อันจะเกิดความสะดวกในการทำคำร้อง และไม่จำเป็นต้องหาหลักประกันมาเสนอก่อน เพราะศาลอาจไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หรือให้ประกันโดยไม่มีประกัน หรือมีประกันแต่ไม่มีหลักประกันก็ได้

๒. กำหนดให้ศาลพึงพิจารณาปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกันแต่ไม่ต้องมีหลักประกัน ภายใต้เงื่อนไขแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มากขึ้น

๓. กำหนดให้ศาลอาจใช้วิธีการให้เจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือข้อมูลอื่น ๆ ตั้งแต่โอกาสแรกที่บุคคลเหล่านั้นมาศาล และรายงานให้ศาลทราบเพื่อประเมินความเสี่ยงในการหลบหนี ยิ่งเหยียดกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น ประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราวก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงบัญชีมาตรฐานหลักประกันเพียงอย่างเดียว

๔. กำหนดให้ในการปล่อยชั่วคราว ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือเงื่อนไขอื่นใด เช่น เงื่อนไขในทำนองเดียวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยให้ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ ศาลอาจสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ในการตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราว หรือศาลอาจมีคำสั่งแต่งตั้งผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติมาตรการกำกับและติดตามจับกุมผู้หลบหนีการปล่อยชั่วคราวโดยศาล พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยไม่จำเป็นต้องเรียกหลักประกันตามบัญชีมาตรฐานหลักประกัน

๕. กำหนดให้ในกรณีที่ศาลเห็นควรมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน แต่หลักประกันที่ผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวเสนอมาไม่เพียงพอหรือไม่อาจเสนอหลักประกันได้ทัน ศาลอาจพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวไปพลางก่อนโดยให้ผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวเสนอหลักประกันให้ครบภายในเวลาที่ศาลกำหนดและใช้วิธีการกำกับดูแลหรือใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวก็ได้ หรือหาก

หลักประกันที่ขาดอยู่มีจำนวนไม่มากและไม่มีพฤติกรรมจะหลบหนี ศาลอาจพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวตามหลักประกันที่เสนอมาไปพลางก่อนโดยไม่กำหนดเงื่อนไขอื่นใดก็ได้

๖. กำหนดให้ศาลพึงกำหนดแนวปฏิบัติหรือขั้นตอนในการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวให้สอดคล้องกับคำแนะนำนี้เพื่อความละเอียดรอบคอบ และเพื่อให้การใช้กฎหมายเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๗. กำหนดให้การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ต้องคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรมและความสงบสุขของสังคมควบคู่ไปด้วยเสมอ^๔

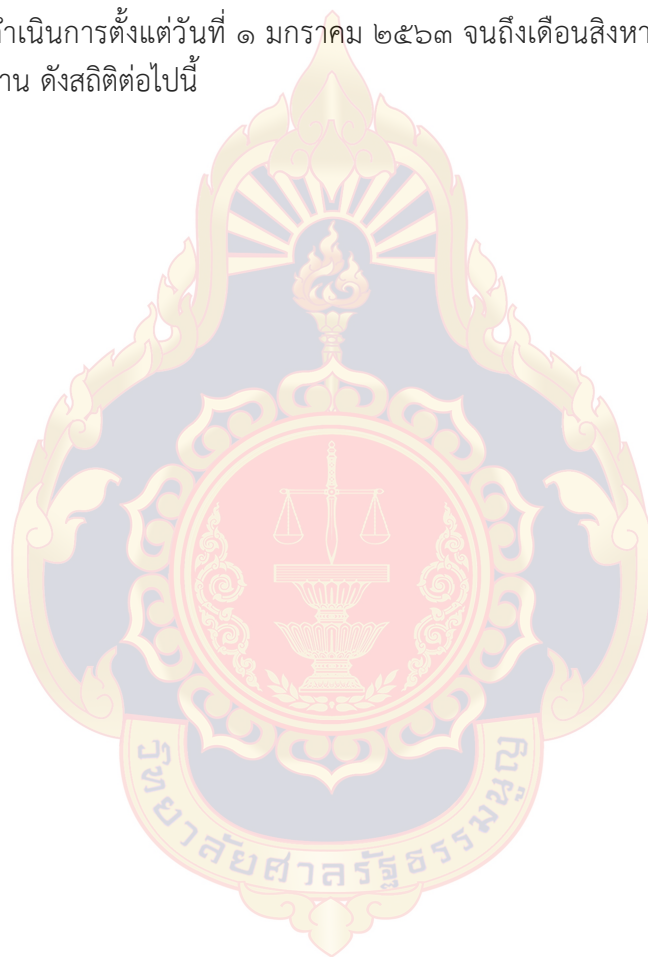
ภายหลังออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกากลับดังกล่าวแล้ว คณะทำงานขับเคลื่อนนโยบายประธานศาลฎีกาในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนได้พิจารณาเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลย ในทางปฏิบัติยังมีความไม่สะดวก มีขั้นตอนที่ซับซ้อน ใช้เวลา และมุ่งเน้นไปที่การเรียกหลักประกัน ทั้งที่ตามกฎหมายศาลอาจให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกันแต่ไม่มีหลักประกันสำหรับความผิดบางประเภทได้ ตราบใดที่ศาลยังให้ความสำคัญกับหลักประกัน ย่อมเป็นการตอกย้ำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเพราะผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่มีฐานะดีอาจได้รับการปล่อยชั่วคราวได้ ในขณะที่ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดี หรือฐานะยากจนย่อมไม่มีโอกาสเข้าถึง อันนำมาสู่วาทกรรมที่ว่า **คุณมีไว้ขังคนจน หรือความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม** แม้คำแนะนำของประธานศาลฎีกาข้างต้นจะเป็นแนวทางสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ แต่ก็ต้องมีมาตรการเชิงรุกที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ดังนั้น คณะทำงานขับเคลื่อนฯ จึงได้กำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายประธานศาลฎีกา โดยใช้มาตรการเชิงรุกซึ่งมีเป้าหมาย คือ **“ลดการเรียกหลักประกัน เพื่อความปลอดภัยให้สังคม และลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นทุกขั้นตอน”** แล้วจัดทำโครงการขับเคลื่อนนโยบายประธานศาลฎีกา พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓ เรื่อง “การยกระดับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลย” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้พิพากษาเข้าใจระบบการปล่อยชั่วคราวที่มีประสิทธิภาพ เน้นให้เห็นประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม การเสริมสร้างความสงบสุขของสังคม และการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็น รวมถึงสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน ผู้ต้องหาและจำเลยเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินคดีในศาล โดยเฉพาะเรื่องสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว ผลักดันให้มีการนำคำร้องใบเดี่ยวมาใช้ในศาลให้แพร่หลาย กับนำระบบประเมินความเสี่ยงซึ่งเป็นผลจากการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์เพื่อวิเคราะห์โอกาสการหลบหนีของผู้ต้องหาและจำเลย รวมถึงการตั้งผู้กำกับดูแลตามพระราชบัญญัติ มาตรการกำกับและติดตามจับกุมผู้หลบหนีการปล่อยชั่วคราวโดยศาล พ.ศ. ๒๕๖๐ มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวให้มากยิ่งขึ้น และที่สำคัญจัดให้มีกิจกรรมนำผู้พิพากษาเข้าไปสัมภาษณ์ผู้ต้องหาและจำเลยในเรือนจำเพื่อให้ทราบถึงเหตุผลที่ไม่ขอประกันตัว ผลกระทบ และความคาดหวังที่มีต่อกระบวนการ

^๔ สำนักกฎหมายและวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, “คำแนะนำของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๒”, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒, ที่มา

<https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/10/cid/21/iid/175384> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

ยุติธรรม อันจะสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องได้เป็นอย่างดี ในการนี้ได้จัดให้มีศาลต้นแบบขึ้นรวม ๑๐ แห่ง ทั้งในกรุงเทพมหานครและภูมิภาค อันได้แก่ ศาลอาญารธนบุรี ศาลจังหวัดธัญบุรี ศาลจังหวัดนครนายก ศาลจังหวัดนครราชสีมา ศาลจังหวัดมหาสารคาม ศาลจังหวัดลำพูน ศาลจังหวัดกำแพงเพชร ศาลจังหวัดกาญจนบุรี ศาลจังหวัดภูเก็ต และศาลจังหวัดน่าน ทั้งนี้ ด้วยความคาดหวังที่จะเป็นการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นในระหว่างการพิจารณาคดีอย่างได้ผลและสามารถขยายไปยังศาลอื่นๆทั่วประเทศได้ในที่สุด

จากผลการดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๓ จนถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๖๓ นับว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจในทุกด้าน ดังสถิติต่อไปนี้

สถิติการปล่อยชั่วคราววันหยุดราชการของศาลชั้นต้น^๔

เดือน	คำร้อง	อนุญาต	ไม่ อนุญาต	ส่งศาล สูง	อนุญาตไม่มี ประกัน	อนุญาตมี ประกัน	ตั้งผู้กำกับ ดูแล	ใช้EM	อื่นๆ
มกราคม	๙๕๖	๗๖๓	๕๐	๙	๑๔	๗๓๔	๑	๑๓	๑
กุมภาพันธ์	๑,๖๑๕	๗๒๗	๕๒	๑๔	๕๐	๕๙๑	๑๖	๓๐	๔๐
มีนาคม	๙๔๘	๘๑๗	๑๒๑	๑๐	๗๐	๖๕๑	๓๐	๓๙	๒๗
เมษายน	๑,๒๘๓	๑,๑๗๕	๑๐๓	๕	๑๕๒	๙๕๕	๘	๔๔	๑๖
พฤษภาคม	๒,๒๐๑	๑,๙๔๕	๒๔๓	๑๓	๒๙๘	๑,๕๑๗	๓๑	๖๑	๓๘
มิถุนายน	๑,๔๓๒	๑,๑๙๔	๒๒๐	๑๘	๑๗๔	๙๑๓	๒๒	๒๙	๕๖
กรกฎาคม	๑,๙๓๔	๑,๕๗๓	๒๙๘	๖๓	๒๒๑	๑,๑๖๙	๖๔	๓๑	๘๘
สิงหาคม	๑,๔๐๒	๑,๑๕๖	๒๔๒	๔	๒๔๓	๘๒๘	๓๐	๓๔	๑๓๒
รวม	๙,๔๑๓	๘,๑๙๔	๑,๐๘๗	๑๓๒	๙๗๙	๖,๕๓๐	๑๗๒	๒๔๗	๒๖๖

ในส่วนการดำเนินการตามโครงการขับเคลื่อนนโยบายประธานศาลฎีกา พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓ เรื่อง “ การยกระดับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลย ” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งนำร่องด้วยศาลต้นแบบจำนวน ๑๐ ศาล ได้มีการขยายการดำเนินการจนครบทุกศาลทั่วประเทศเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๖๓ นี้ โดยมีผลการดำเนินการเป็นที่น่าพอใจ ผู้พิพากษาเจ้าหน้าที่ศาล ผู้ต้องหา จำเลย และประชาชนเข้าใจระบบการปล่อยชั่วคราวและแนวทางการใช้ดุลพินิจของศาล มีการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน และมีประกันแต่ไม่มีหลักประกันเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งศาลต่าง ๆ ยังใช้มาตรการต่าง ๆ ในการใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวมากขึ้นทั้งระบบประเมินความเสี่ยง การกำหนดเงื่อนไขให้รายงานตัวต่อศาล การตั้งผู้กำกับดูแล และการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการตรวจสอบและจำกัดการเดินทางของผู้ต้องหาและจำเลย เป็นผลให้ผู้ต้องหาและจำเลยมีความสะดวกในการขอปล่อยชั่วคราว ลดขั้นตอน ลดความซ้ำซ้อน ลดการเรียกหลักประกัน อันเกิดผลเป็นการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นตามมา

๒. มาตรฐานระยะเวลาในการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น

ในระหว่างการศึกษาพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้น หากจำเลยไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดๆก็ตาม มีเหตุเชื่อว่าจะยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน พฤติการณ์แห่งความผิดเป็นเรื่องร้ายแรง หรือเหตุประการอื่นใดก็ตาม การจะทำให้จำเลยถูกคุมขังในระยะเวลาที่เหมาะสมในระหว่างที่ยัง

^๔ สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, “สถิติการปล่อยชั่วคราววันหยุดราชการของศาลชั้นต้น” สิงหาคม ๒๕๖๓

ไม่มีการพิสูจน์ความผิดของจำเลยยอมเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยประการหนึ่ง ในอดีตอาจมีเสียงสะท้อนว่าจำเลยถูกคุมขังอยู่ระหว่างพิจารณาเกินกว่าโทษที่ได้รับตามคำพิพากษาของศาล หรือจำเลยถูกคุมขังเป็นเวลานานในที่สุดศาลพิพากษายกฟ้อง เป็นเหตุให้จำเลยเหล่านั้นเรียกร้องหาความเป็นธรรม แม้จะมีกระบวนการในการเยียวยาต่างๆแต่ยอมไม่อาจเทียบได้กับอิสระภาพที่เขาเหล่านั้นควรได้รับ

ศาลยุติธรรมเล็งเห็นถึงปัญหานี้ตลอดมา นับแต่ได้มีการปรับระบบการพิจารณาคดีในศาลมาเป็นระบบการพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องเมื่อปี ๒๕๔๕ โดยมีลักษณะการนัดพิจารณาคดีไปทีละคดีติดต่อกันจนแล้วเสร็จ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม คณะอนุกรรมการส่งเสริมระบบพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องของศาลยุติธรรมได้กำหนดมาตรฐานระยะเวลาในการพิจารณาคดีอาญาไว้ดังนี้

คดีจัดการพิเศษ อันได้แก่คดีที่แล้วเสร็จได้ภายในนัดเดียว หรือในเวลาไม่นาน เช่น คดีสืบพยาน โฉกที่ประกอบคำรับสารภาพ คดีไต่สวนมูลฟ้อง ควรพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน นับแต่วันรับฟ้อง

คดีสามัญและคดีสามัญพิเศษ อันได้แก่คดีที่ต้องมีการสืบพยานทั้งสองฝ่ายต่อเนื่องกันไป ควรนัดพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๑๒ เดือน นับแต่วันรับฟ้อง สำหรับคดีที่จำเลยคนใดคนหนึ่งต้องขังระหว่างพิจารณา ให้พิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน นับแต่วันออกหมายขังระหว่างพิจารณา^{๑๐}

ด้วยมาตรฐานระยะเวลาที่กำหนดไว้เช่นนี้ จึงเห็นได้ว่า หากคดีใดจำเลยต้องขังระหว่างพิจารณา ศาลชั้นต้นจะต้องนัดพิจารณาในช่องทางพิเศษให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อให้คดีนั้นมีการพิจารณาสืบพยานให้แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน นับแต่วันออกหมายขังระหว่างพิจารณา อันเป็นหลักประกันได้ว่าจำเลยจะไม่ถูกคุมขังโดยยังไม่มี การพิสูจน์ความผิดเกิน ๖ เดือน ซึ่งนับแต่ได้ดำเนินการมา ผู้บริหารศาลได้ให้ความสำคัญกับการพิจารณาคดีจำเลยที่ต้องขังตลอดมา และแทบไม่มีคดีใดที่จำเลยต้องถูกคุมขังเกินกำหนดระยะเวลาดังกล่าว เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เช่น มีข้อขัดข้องเกี่ยวกับพยานของฝ่ายจำเลยเอง ซึ่งศาลมักจะให้ออกาสแก่จำเลยอย่างเต็มที่ หรือกรณีมีสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ เมื่อช่วงต้นปี ๒๕๖๓ ซึ่งเมื่อสถานการณ์คลี่คลายคดีประเภทนี้ก็จะถูกนำกลับมาพิจารณาโดยเร็วที่สุดเพื่อมิให้เกิดความล่าช้า

การกำหนดมาตรฐานระยะเวลาดังกล่าวนี้นับเป็นอีกมาตรการสำคัญที่จะทำให้ลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นลงได้

^{๑๐}สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, “แนวคิดและหลักการของการพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง”, 10 กุมภาพันธ์ 2558, ที่มา

<https://oja.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2170/iid/18722> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

๓. การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษ

การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษเป็นวิธีการที่ศาลใช้กับจำเลยซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำความผิด ในกรณีที่จำเลยนั้นยังไม่สมควรได้รับโทษถึงจำคุก เพื่อให้โอกาสจำเลยกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินห้าปี โดยไม่มีประวัติว่าเคยต้องโทษ อันจะเป็นผลให้จำเลยสามารถใช้ชีวิตสังคมภายนอกได้โดยไม่มีมลทินติดตัว โดยประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๕๖ กำหนดให้ศาลมีอำนาจใช้วิธีการรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษ เมื่อคำนึงถึงสภาพของผู้กระทำความผิด ลักษณะและผลของการกระทำ สภาพแวดล้อมอันเป็นสาเหตุหรือเกี่ยวเนื่องกับผู้กระทำความผิดหรือการกระทำความผิดนั้น ตลอดจนการรู้สึกถึงความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยจำเลยด้วยหรือไม่ก็ได้ แม้ในทางปฏิบัติศาลมักใช้วิธีการรอกการลงโทษในกรณีที่จะให้โอกาสแก่จำเลย ส่วนวิธีการรอกการกำหนดโทษยังไม่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายเท่าที่ควร ทั้งที่สภาพความผิดและพฤติการณ์แห่งคดีอยู่ในหลักเกณฑ์ที่อาจรอกการกำหนดโทษได้ตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับวิธีการรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ และการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๙ จนเกิดการคุมขังที่ไม่จำเป็น แต่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ๒๕๖๓ เป็นต้นมา ศาลยุติธรรมโดยคณะขับเคลื่อนนโยบายประธานศาลฎีกาในการยกระดับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยความเห็นชอบของประธานศาลฎีกาได้นำเสนอแนวทางการสนับสนุนให้ศาลต่าง ๆ ได้พิจารณาใช้วิธีการรอกการกำหนดโทษกับจำเลยที่กระทำความผิดไม่ร้ายแรงและสมควรให้โอกาสกลับตนเป็นพลเมืองดีให้มากขึ้น อันจะเกิดประโยชน์แก่จำเลย สังคมและประเทศชาติยิ่งกว่าการลงโทษจำเลยไปเสียทีเดียว ทั้งยังจะเป็นการยกระดับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้อีกทางหนึ่งด้วย และเพื่อให้ศาลต่าง ๆ สามารถนำวิธีการรอกการกำหนดโทษมาใช้ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้^{๑๑}

๑. ให้มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่คำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับวิธีการรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ และการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความปลอดภัย พ.ศ.๒๕๕๙ ให้ทราบทั่วกันทางสื่อต่าง ๆ รวมทั้งในโครงการเผยแพร่ความรู้ของศาล

๒. คดีความผิดที่อยู่ในหลักเกณฑ์การรอกการกำหนดโทษได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ ก่อนพิพากษา หากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งคดีเท่าที่ปรากฏในสำนวนยังไม่ได้รับความชัดเจนตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับวิธีการรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ และการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความปลอดภัย พ.ศ.๒๕๕๙ ข้อ ๖ หรือเมื่อจำเลยร้องขอ ศาลพึงสอบถามข้อเท็จจริง

^{๑๑} สำนักงานกฎหมายและวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, “แนวทางและข้อพิจารณาในการรอกการกำหนดโทษ”, ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓, ที่มา <https://jla.coj.go.th/th/file/get/file/20200703cfd2faf0c15d27bc0cc55dc171334c63145601.pdf> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

เพิ่มเติม หรือสั่งให้มีการสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนเพียงพอที่จะพิจารณาได้ว่าสมควรนำวิธีการรอกการกำหนดโทษมาใช้หรือไม่

๓. กรณีที่ศาลพิพากษาให้รอกการกำหนดโทษ และกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติ ศาลพึงพิจารณากำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคน โดยพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งคดีและข้อหาความผิด เพื่อให้จำเลยได้รู้สำนึก และรับผิดชอบต่อสังคมในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดนั้น หรือกำหนดวิธีการเยียวยาความเสียหายตลอดจนจำนวนเงินในการชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย

๔. เพื่อให้การใช้วิธีการรอกการกำหนดโทษบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้โอกาสจำเลยที่ยังไม่สมควรได้รับโทษได้กลับตน จึงให้ศาลทุกศาลรายงานสถิติคำพิพากษาที่ใช้วิธีการรอกการกำหนดโทษมายังสำนักประธานศาลฎีกาตามแบบทุกวันที่ ๕ ของเดือน

ด้วยการทำงานเชิงรุกดังกล่าวเป็นผลให้จำนวนคดีที่ศาลต่างๆ ใช้วิธีการรอกการกำหนดโทษเพิ่มจำนวนมากขึ้น และเมื่อได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไปจะเป็นอีกทางหนึ่งที่จะสามารถลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. การทำงานงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนการกักขังแทนค่าปรับ

ในแต่ละปีมีคดีอาญาจำนวนมากที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษปรับจำเลย หรือลงโทษจำคุกแต่ให้รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไว้ แต่ให้ลงโทษปรับเพื่อให้จำเลยหลายจำ โดยเห็นว่าจำเลยยังไม่สมควรได้รับโทษจำคุก ในกรณีเช่นนี้จำเลยต้องชำระค่าปรับต่อศาล ซึ่งกฎหมายกำหนดวิธีบังคับจำเลยที่ไม่ชำระค่าปรับตามคำพิพากษา ๓ วิธี คือยึดทรัพย์สินของจำเลยมาใช้ค่าปรับ หรือกักขังจำเลยแทนค่าปรับโดยคิดอัตราการกักขังหนึ่งวันเท่ากับค่าปรับห้าร้อยบาท หรือให้จำเลยที่สมัครใจได้ทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับซึ่งคิดการทำงานหนึ่งวันแทนค่าปรับห้าร้อยบาทเช่นกัน ดังนั้นในทางปฏิบัติจำเลยที่มีฐานะดีหรือมีเงินเพียงพอชำระค่าปรับยอมชำระค่าปรับและได้รับการปล่อยตัวไปทันที แต่หากจำเลยมีฐานะยากจน หรือไม่อยู่ในฐานะที่มีเงินหรือหาเงินมาได้เพียงพอเพื่อชำระค่าปรับตามคำพิพากษาได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ศาลจะออกหมายกักขังจำเลยแทนค่าปรับตามจำนวนวันที่คำนวณได้จากอัตราค่าปรับที่ต้องชำระนั้น เช่นนี้ย่อมเห็นได้ว่า จำเลยที่มีฐานะยากจนต้องสูญเสียอิสรภาพในช่วงเวลาหนึ่ง ทั้งที่ศาลเห็นแล้วว่าเขาเหล่านั้นไม่ควรต้องถูกคุมขังจากการกระทำความผิดที่ทำขึ้นแต่อย่างใด ส่วนการใช้วิธีทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ นับว่ายังมีจำนวนไม่มากนัก ซึ่งอาจเป็นเพราะจำเลยไม่รู้ถึงสิทธิของตนตามกฎหมาย ทศนคติของผู้พิพากษาต่อการใช้มาตรการให้จำเลยทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ ตลอดจนแนวทางการในการทำงานในลักษณะต่าง ๆ ที่ยังไม่เปิดกว้างเพื่อรองรับการใช้มาตรการดังกล่าวได้เพียงพอ

จากข้อมูลสถิติผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับในสถานที่กักขังพบว่ายังมีจำนวนมากอย่างต่อเนื่องจนสถานที่กักขังหลายแห่งมีความแออัด ทั้งที่ผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับดังกล่าวแม้มีฐานะยากจน ไม่สามารถชำระค่าปรับตามคำพิพากษาได้ แต่ก็อาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนการถูกกักขังได้ ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐/๑

สะท้อนให้เห็นว่าการนำมาตรการในการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์แทนค่าปรับยังมีได้ ถูกนำมาใช้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ส่งผลให้เกิดการคุมขังที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับจำเลยที่มีฐานะยากจน

การทำงานบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์แทนค่าปรับนอกจากจะมีวัตถุประสงค์ให้ จำเลยซึ่งต้องโทษปรับและไม่มีทรัพย์สินพอที่จะชำระค่าปรับมีทางเลือกที่จะไม่ต้องถูกบังคับโทษกักขัง แทนแล้ว ยังเป็นมาตรการที่เปิดโอกาสให้จำเลยได้แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งย่อมได้รับผลกระทบ จากการกระทำผิดของจำเลยด้วยการช่วยเหลือหรือสร้างคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม การใช้มาตรการ ดังกล่าวจึงไม่เพียงเกิดผลดีแก่จำเลยที่จะไม่ต้องถูกจำกัดเสรีภาพเพียงเพราะฐานะยากจนเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมที่สามารถสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ผู้เคยกระทำผิดด้วย นอกจากนี้เมื่อค่านึงว่าจำเลยที่ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับคือผู้ที่ศาลมีคำพิพากษาแล้วว่ายังไม่สมควรลงโทษจำคุก แต่ด้วยเหตุจากฐานะของจำเลยผู้นั้นจึงต้องถูกกักขังแทน ในขณะที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายเปิดช่องทางให้จำเลยเหล่านี้สามารถทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้โดยการร้องขอต่อศาลชั้นต้น หรือความปรากฏแก่ศาลในขณะที่พิพากษา แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีจำเลยจำนวนมากไม่ทราบถึงสิทธินั้น และศาลก็ไม่อาจรู้ได้ว่าจำเลยอยู่ในเกณฑ์ที่จะทำงานบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์ได้ในเวลาที่พิพากษาคดี คณะทำงานขับเคลื่อนนโยบายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนจึงเสนอ แนวทางให้ศาลชั้นต้นเร่งนำมาตรการในการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์แทนค่าปรับมาใช้ เพื่อเป็นการ “ลดการคุมขังโดยไม่จำเป็น” ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายในการยกระดับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย โดยให้ศาลชั้นต้นถือปฏิบัติตามกฎหมาย ตามคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา และตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดจำนวน ชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน และแนวปฏิบัติในการให้ทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับและการเปลี่ยนสถานที่กักขัง พ.ศ. ๒๕๔๖ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๖๐ (ฉบับที่ ๒) เพื่อมิให้มีผู้ต้องถูกจำกัดเสรีภาพเพียงเพราะความยากจน นับแต่เดือนมิถุนายน ๒๕๖๓ เป็นต้นมา โดยมี ขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

๑. ให้ศาลชั้นต้นทุกศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาสำรวจคดีที่มีจำเลยต้องโทษกักขัง แทนค่าปรับ

๒. กรณีมีจำเลยอยู่ในระหว่างต้องโทษกักขังแทนค่าปรับ

๒.๑ ให้ศาลดำเนินการแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิและวิธีการที่จะขอทำงานบริการสังคมและสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ โดยอาจใช้ระบบการประชุมทางไกลกับสถานที่กักขัง หรือประชาสัมพันธ์ด้วย เอกสาร

๒.๒ ประสานไปยังสถานที่กักขังเพื่อขอความร่วมมือนำคำร้องขอทำงานฯ แทนค่าปรับไปให้บริการแก่ จำเลยและส่งคำร้องกลับมายังศาลเพื่อพิจารณาส่งต่อไปโดยเร็ว

๓. กรณีจำเลยอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี เมื่อศาลพิพากษาลงโทษปรับ ให้สอบถามจำเลยว่ามีเงินเพียงพอที่จะชำระค่าปรับหรือไม่ และแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะขอทำงานบริการสังคมหรือทำงาน

สาธารณะประโยชน์แทนค่าปรับ รวมทั้งจัดให้มีการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกแก่จำเลยในการ คำร้องขอทำงานฯ แทนค่าปรับ

๔. ในการสั่งให้จำเลยทำงานบริการสังคมและสาธารณะประโยชน์แทนค่าปรับ ศาลอาจ กำหนดให้จำเลยทำงานฯนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการ โดยคำนึงถึงภาระหน้าที่และ ความรับผิดชอบที่มีอยู่ของจำเลยด้วย เช่น การทำงาน การศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

๕. ให้ศาลชั้นต้นรายงานผลการดำเนินการมาয়้งสำนักงานศาลยุติธรรมตามแบบทุกวันที่ ๕ ของเดือน

หลักเกณฑ์สำคัญในการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับคือ ผู้ต้องโทษปรับไม่มีเงินชำระค่าปรับ และสมัครใจทำงาน ความผิดที่ทำต้องไม่ใช่ความผิดที่กระทำด้วยเจตนาร้ายหรือทุจริตฉ้อฉล ซึ่งมีผลกระทบต่อสาธารณชนส่วนรวม ความผิดที่เป็นการค้าขายเสพติด หรือฉ้อโกงประชาชนหรือความผิด ที่ร้ายแรง ในการไปทำงานจะมีผู้ควบคุมดูแลเพื่อให้สังคมวางใจได้ว่าผู้ที่ศาลให้ไปทำงานแทนค่าปรับจะไม่ ไปทำความเดือดร้อนขึ้นในชุมชน

ในเดือนสิงหาคม ๒๕๖๓ ศาลอาญาซึ่งเป็นหนึ่งในศาลต้นแบบของโครงการนี้ได้เปิดตัวเมนูความดี ทำดีแทนค่าปรับ ซึ่งคล้ายเมนูอาหารที่แนะนำงานหลายประเภทให้ผู้ต้องโทษปรับเลือกทำ เหมือนการ เลือกอาหารจากเมนู เช่น งานดูแลคนชรา คนพิการ เล่นดนตรีในบ้านพักคนชรา แปลเอกสารให้ คนตาบอด ช่วยงานในห้องสมุดหรือพิพิธภัณฑ์ งานช่างอาชีพต่าง ๆ งานบริการเช่นทำความสะอาด ทาสี ตัดต้นไม้ ปรับปรุงภูมิทัศน์ อาสาจราจร ปลูกต้นไม้ เพาะชำ ปล่อยพันธุ์ปลา เป็นต้น โดยได้รับความ ร่วมมือจากกรมประพัตติในการดูแลผู้ทำงาน รวมถึงรับเป็นแกนหลักในการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคี เครือข่ายที่รับ ผู้ต้องโทษปรับจากศาลไปทำงานบริการสังคมในสถานที่ต่าง ๆ ปัจจุบันมีหน่วยงานเข้าร่วม เป็นภาคีกับศาลหลายหน่วยงาน ในกรุงเทพมหานครเช่น กองบัญชาการตำรวจนครบาล กระทรวงวัฒนธรรม และกรุงเทพมหานคร เมนูความดีของศาลอาญาเป็นอุปายในการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้ผู้กระทำผิด นอกจากผู้กระทำผิดมีโอกาสเกิดสำนึกในระหว่างที่เลือกงานจากเมนูว่าตนเองกำลังการเลือกทำสิ่งที่เป็น คุณประโยชน์ให้สังคม แทนที่จะซ้ำเติมความรู้สึกของตัวเองว่าเป็นคนไม่ดีที่กำลังถูกทำโทษอย่างเดียว เพื่อให้กำลังใจผู้พลาดพลั้งกระทำผิดว่าตนเองมีคุณค่าและทำความดีได้ไม่ต่างจากคนอื่น ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการที่ศาลสื่อสารไปยังสังคมภายนอกให้เปิดใจรับผู้พลั้งพลาดที่ได้สำนึกผิดด้วย การทำความดีชดเชยให้ส่วนรวมแล้ว

ผลการดำเนินการตามมาตรการให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมแทนการนำตัวไปกักขังแทน ค่าปรับ พบว่าศาลยุติธรรมทั่วประเทศให้ผู้กระทำผิดไปทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับเพิ่มขึ้นจาก ปี ๒๕๖๒ เป็นทวีคูณ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ซึ่งสิ้นสุดวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๒ มีผู้ทำงานบริการ สังคมแทนค่าปรับทั่วประเทศ ๔,๖๔๑ คน ในขณะที่ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ที่ผ่านมาตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๒ ถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๖๓ มีผู้ต้องโทษปรับได้รับอนุญาตจากศาลให้ทำงานแทนค่าปรับเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐,๔๘๒ คน รวมระยะเวลาทำงาน ๒๔๓,๒๑๙ วัน แทนค่าปรับ ๑๒๑,๖๐๙,๕๐๐ บาท ซึ่งถ้าผู้ต้องโทษ ปรับเหล่านี้ไม่ได้รับอนุญาตให้ทำงานแทนค่าปรับก็ต้องถูกนำไปกักขังแทนค่าปรับเป็นเวลา ๒๔๓,๒๑๙

วันเท่ากัน โดยรัฐก็ไม่ได้รับเงินค่าปรับจำนวน ๑๒๑,๖๐๙,๕๐๐ บาท อยู่ดี เพราะผู้ต้องโทษปรับไม่มีเงินชำระค่าปรับ ยิ่งกว่านั้นรัฐยังต้องเสียค่าใช้จ่ายหลายด้านในการกักขังผู้ต้องโทษกลุ่มนี้แทนค่าปรับ การใช้มาตรการให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานแทนค่าปรับการกักขังจึงสามารถลดการคุมขังได้โดยตรงอย่างเป็นรูปธรรม คืบเวลาและบุคลากรให้เป็นประโยชน์กับสังคม ลดค่าใช้จ่ายของรัฐ ลบข้อครหาของกระบวนการยุติธรรมว่าคุกมิไฉฉังคนจน

๔. การอ่านคำพิพากษาโดยการประชุมทางจอภาพของศาลสูง

ศาลชั้นอุทธรณ์และศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์ ตามลำดับ กระบวนการในการทำคำพิพากษาของศาลสูงเมื่อแล้วเสร็จโดยปกติจะจัดส่งคำพิพากษานั้นไปยังศาลชั้นต้นทางไปรษณีย์เพื่อให้ศาลชั้นต้นกำหนดวันนัดอ่านคำพิพากษาแล้วหมายแจ้งวันนัดแก่คู่ความให้มาฟังคำพิพากษา สำหรับคดีอาญาหากจำเลยต้องขังในเรือนจำ ศาลชั้นต้นก็จะเบิกจำเลยนั้นมาฟังคำพิพากษาโดยเร็ว ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นวันรุ่งขึ้น ซึ่งแม้จะเป็นการเบิกจำเลยที่ถูกคุมขังมาฟังผลของคำพิพากษาโดยเร็วแล้ว แต่กระบวนการในการจัดส่งสำนวน อันเป็นขั้นตอนทางธุรการต่างๆ ไปจนถึงการจัดส่งทางไปรษณีย์ย่อมต้องใช้เวลา อาจถึง ๑ เดือนหรือ ๑ เดือนครึ่ง ซึ่งหากผลของคำพิพากษานั้นศาลสูงยกฟ้อง ระยะเวลาในช่วงของการดำเนินการจัดส่งและนัดอ่านคำพิพากษาดังกล่าวย่อมทำให้จำเลยถูกคุมขังโดยไม่จำเป็น หากมีการอ่านคำพิพากษานั้นในทันทีที่คำพิพากษาแล้วเสร็จจะเป็นคุณแก่จำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวได้ทันที หรือแม้แต่คำพิพากษาของศาลสูงนั้นจะลงโทษจำคุกจำเลย การอ่านคำพิพากษาให้เร็วขึ้นก็ย่อมทำให้จำเลยได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนสถานะมาเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งจะมีสิทธิประโยชน์ต่างๆตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์ตามมา การลดขั้นตอนในช่วงการอ่านคำพิพากษาศาลสูงจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๓ ได้มีการออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลฎีกาในคดีอาญาที่ศาลฎีกา โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยมีสาระสำคัญว่า ในคดีอาญาที่จำเลยต้องขังระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา หากประธานศาลฎีกาเห็นสมควรก็อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลฎีกาในคดีอาญาที่ศาลฎีกา โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมจอภาพหรือวิธีการอื่นใดในทำนองเดียวกับศาลชั้นต้นหรือเรือนจำ โดยให้ศาลชั้นต้นเบิกจำเลยมาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ศาลชั้นต้นหรือประสานไปยังเรือนจำเพื่อให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เรือนจำ โดยให้เรือนจำมอบหมายเจ้าหน้าที่เรือนจำอยู่เป็นสักขีพยานตลอดการอ่านนั้น ทั้งนี้ต้องมีกระบวนการในการพิสูจน์และยืนยันตัวตนของจำเลยได้ผ่านระบบที่ปลอดภัยและความเชื่อถือได้ และเมื่ออ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลฎีกาผ่านระบบการประชุมทางจอภาพแล้ว ศาลฎีกาจะจดรายงานกระบวนการพิจารณาให้ศาลชั้นต้นเกี่ยวกับการออกหมาย

ให้เป็นไปตามคำพิพากษาและการนับวันต้องชั่งได้ในวันเดียวกัน^{๑๒} การดำเนินการตามระเบียบนี้เป็นการนำเทคโนโลยีการประชุมทางจอภาพมาใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลย อันนำมาสู่การลดการคุมขังโดยไม่จำเป็น

ภายหลังระเบียบดังกล่าวมีผลใช้บังคับแล้ว ศาลฎีกาได้อ่านคำพิพากษาศาลฎีกาโดยการประชุมทางจอภาพครั้งแรกเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๓ โดยใช้ห้องพิจารณาในศาลฎีกาอ่านคำพิพากษาให้จำเลยซึ่งถูกคุมขังที่เรือนจำบางขวางฟัง โดยมีเจ้าหน้าที่ของเรือนจำอยู่เป็นสักขีพยาน การอ่านคำพิพากษาดังกล่าวเป็นไปด้วยความราบรื่น ผลของคำพิพากษาคดีดังกล่าว ศาลฎีกายกฟ้องและศาลชั้นต้นออกหมายปล่อยจำเลยได้ในวันเดียวกัน จึงเห็นได้ว่า การดำเนินการตามระเบียบนี้เป็นการลดขั้นตอนการส่งคำพิพากษาไปยังศาลชั้นต้น ลดความเสี่ยงในการเปิดตัวจำเลยมาศาล ลดระยะเวลาและทำให้จำเลยเข้าถึงการอำนวยความสะดวกได้อย่างรวดเร็ว ที่สำคัญเป็นการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม ขณะนี้การดำเนินการอ่านคำพิพากษาในศาลสูงยังมีการดำเนินการที่จำกัดอยู่เพียงศาลฎีกาและศาลชั้นอุทธรณ์บางศาลเท่านั้น

บทสรุป

ศาลยุติธรรมมุ่งเน้นการขับเคลื่อนองค์กรเพื่อสังคมภายใต้หลักการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นอย่างต่อเนื่องและเข้มข้น ควบคู่ไปกับการกำหนดมาตรการคุ้มครองความสงบสุขของสังคมและดูแลผู้เสียหายเพื่อสร้างสังคมที่ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขแบบยั่งยืน การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนได้กำหนดไว้อย่างเป็นระบบโดยมีกฎหมาย นโยบายประธานศาลฎีกา ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา คำแนะนำของประธานศาลฎีกา ตลอดจนประกาศต่างๆ ออกมาเพื่อกำหนดทิศทางที่ชัดเจนเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปได้อย่างมีรูปธรรม มีการเก็บข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถนำมาประเมินความสำเร็จ และหาข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข อันแสดงถึงการทำงานในเชิงรุกของศาลยุติธรรม ออกจากกรอบที่มักจะถูกติดอยู่กับการพิจารณาและพิพากษาคดีแต่เพียงอย่างเดียว มาเป็นการคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการสูญเสียอิสรภาพแม้จะเป็นระยะสั้นๆ

แนวทางการลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นที่ได้ดำเนินการมา อันได้แก่ การปล่อยชั่วคราว การกำหนดมาตรฐานระยะเวลาในการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนการกักขังแทนค่าปรับ และการอ่านคำพิพากษา

^{๑๒}สำนักงานวิชาการและกฎหมาย สำนักงานศาล, “ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลฎีกาในคดีอาญาที่ศาลฎีกา โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๖๓” , ๑๓ เมษายน ๒๕๖๓

ที่มา <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/21/iid/188885> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

โดยการประชุมทางจอภาพของศาลสูง แม้จะได้ผลเป็นที่น่าพอใจแต่ก็ยังเป็นเพียงระดับหนึ่ง จำนวนผู้ต้อง
ราชทัณฑ์ยังมีมากกว่าที่เรือนจำแต่ละแห่งจะรับได้ ผู้ต้องหาและจำเลยอีกจำนวนหนึ่งก็ยังไม่ทราบ
สิทธิของตนตามกฎหมาย และมาตรการบางเรื่องจำต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกที่อยู่
นอกเหนือการสั่งการของศาลยุติธรรมแต่ต้องอาศัยความร่วมมือในระดับหน่วยงาน ระยะต่อไปจึงควรต้อง
ทำการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงประชาชนในทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มผู้เปราะบางในสังคมให้เข้าใจถึงสิทธิ
ของตน ด้วยวิธีการที่หลากหลายตามความเหมาะสม และต้องประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกันในทุกมิติดำเนินการ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลที่จำเป็น และแสวงหาแนว
ทางการแก้ไขปัญหาคนล้นคุกอย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาเป็นเครื่องมือ
อีกทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมหากมีสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙
อีกครั้งหนึ่ง จึงควรมีการจัดหาและพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพและ
เพียงพอต่อการใช้งาน เช่น ระบบการประชุมทางจอภาพ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ของแต่ละเรือนจำ
การสร้างฐานข้อมูลประวัติผู้กระทำความผิด การเชื่อมโยงข้อมูลการทำงานบริการสังคมระหว่างศาลกับ
สำนักงานคุมประพฤติ และประการสำคัญศาลยุติธรรมต้องขยายการดำเนินการของศาลอันเป็นการลด
การคุมขังที่ไม่จำเป็นทุกด้านให้ครอบคลุมทุกศาลทั่วประเทศด้วยมาตรฐานเดียวกัน และที่สุด วาทกรรม
เกี่ยวกับคนคุกจะต้องเปลี่ยนไปจาก “คุกมีไว้ขังคนจน” เป็น “คุกมีไว้ขังคนกระทำความผิดที่ไม่อาจ
แก้ไขฟื้นฟูตนเองได้ในสังคมภายนอกและอาจเป็นอันตรายต่อสังคม” อันเป็นการขังผู้ที่ควรขัง ในเวลา
ที่ควรขังเท่านั้น

บรรณานุกรม

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์, ที่มา

http://www.correct.go.th/stat102/display/select_type.php (สืบค้น 28 กันยายน 2563)

ศรัณยา สีมา, Academic Focus: ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ, ที่มา

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=69144&filename=Thai_National_Assembly (สืบค้น 28 กันยายน 2563)

สำนักกฎหมายและวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, คำแนะนำของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๒, ที่มา

<https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/10/cid/21/iid/175384> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

สำนักงานกฎหมายและวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, แนวทางและข้อพิจารณาในการรอกำหนดโทษ, ที่มา

<https://jla.coj.go.th/th/file/get/file/20200703cfd2faf0c15d27bc0cc55dc171334c63145601.pdf> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

สำนักกฎหมายและวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการเปิดทำการศาลและพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในวันหยุดราชการ พ.ศ. ๒๕๖๒, ที่มา

<https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/21/iid/174742> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

สำนักวิชาการและกฎหมาย สำนักงานศาล, ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลฎีกาในคดีอาญาที่ศาลฎีกา โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๖๓, ที่มา

<https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/21/iid/188885> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

บรรณานุกรม

สำนักงานกฎหมายและวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, แนวทางและข้อพิจารณาในการรอกำหนดโทษ, ที่มา

<https://jla.coj.go.th/th/file/get/file/20200703cfd2faf0c15d27bc0cc55dc171334c63145601.pdf> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

สำนักประธานศาลฎีกา, นโยบายประธานศาลฎีกา นายไสลเกษ วัฒนพันธุ์ ประธานศาลฎีกาคคนที่ ๔๕, ที่มา <https://opsc.coj.go.th/th/content/category/articles/id/8/cid/9015> , (สืบค้น 28 กันยายน 2563)

สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม, สถิติการปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาของศาลทั่วประเทศ, กรกฎาคม ๒๕๖๓

สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, แนวคิดและหลักการของการพิจารณาคดีครอบครัวและต่อเนื่อง, ที่มา <https://oja.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2170/iid/18722> (สืบค้น ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓)

สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, สถิติการปล่อยชั่วคราววันหยุดราชการของศาลชั้นต้น, สิงหาคม ๒๕๖๓

